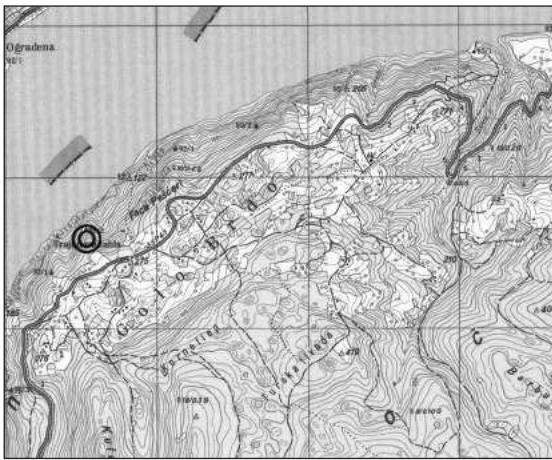

ИСТРАЖИВАЊА АРХЕОЛОШКОГ ЛОКАЛИТЕТА ПЕЋИНА ИЗНАД ТРАЈАНОВЕ ТАБЛЕ

Душан Борић, Одељење за археологију, Универзитет у Кембрицу
Милош Јевтић, Филозофски факултет, Београд

Кључне речи: плеистоцен, палеолит, енеолит, гвоздено доба, источна Србија, Ђердап, Дунав, Кладово, Голо брдо

Пећина изнад Трајанове табле (44°39'N 22°18'E, дужине око 25 m, на надморској висини од 90–91 m) налази се на потесу Голо брдо, десетак километара низводно од Доње клисуре Дунава, Казана и Хајдучке

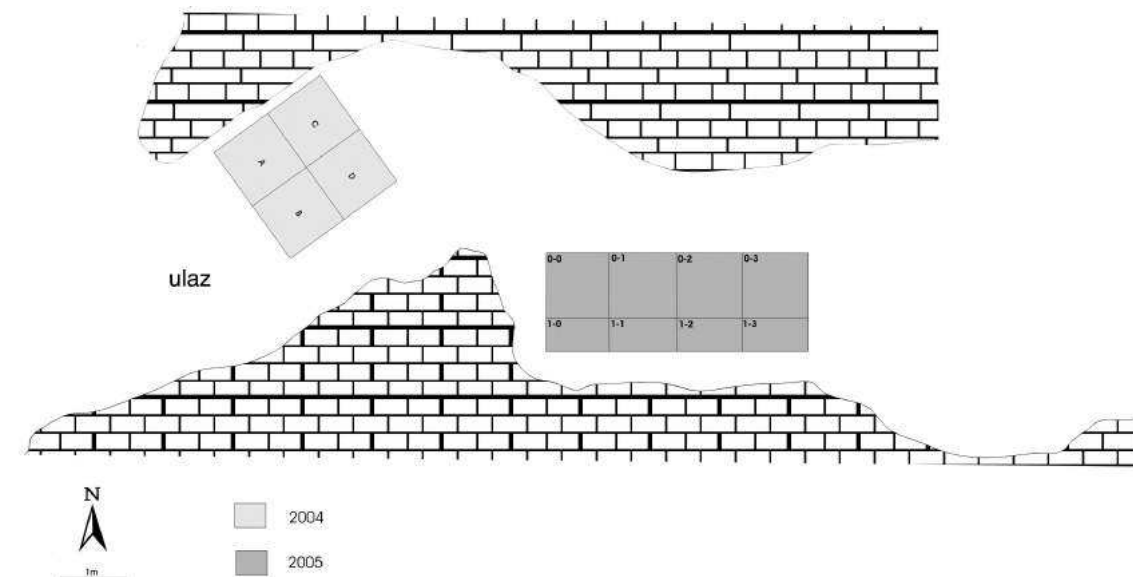
дапа ниво Дунава порастао је за приближно 20 m, потопивши четири карстна врела (Љубојевић 2003). На потесу Фаца Пешћери, на страни Голг брда која се спушта ка Дунаву, налази се већи број мањих пећина. Једна од њих је и Пећина изнад Трајанове табле, која је у археолошким круговима постала позната током рекогносцирања у оквиру пројекта *Праисторија североисточне Србије*, а сондажно је истражена 2004. и 2005. године.¹ Пећина се налази око 30 m низводно од Трајанове табле. Њен свод је шаторастог облика (сл. 3). Некада је вероватно била проточна, тј. повезана са разгранатом мрежом карстних канала који су дренирали воду са Мироча према Дунаву, али је постала сува и била је погодна за насељавање током већег дела праисторије. Отвор пећине окренут је ка западу. Приступачна је из правца ђердапске магистрале, веома стрмом падином Голг брда.

Карта – Положај локалитета

Map – Site location

воденице (сл. 2). Голо брдо се надовезује на непрекинуту карстну област Мироча (око 400–500 m просечне надморске висине, са врховима до 600–700 m надморске висине). Као и већи део ове области, састоји се од масивних горњојурских кречњака, који достижу дебљину од 300 m. Овај карстни предео одликује се многобројним пећинама и понорима. Након пуштања у рад хидроелектране Ђердап I, у овом делу Ђер-

током 2004. године на улазу у Пећину отворена је пробна сонда 1/2004 димензија 2 x 2 m (сл. 1) (број дозволе: 633-00-755/2004-03). Испод рецентног слоја са растињем напре је установљено постојање веће јаме, чији је ниво укопавања уочен непосредно испод слоја хумуса. У хумусном слоју, као и у испуни јаме, нађено је више фрагмената керамике, који могу широко да се одреде у средњи век, као и малоброј-

Слика 1 – Ситуациони план локалитета Пећина, са обележеним сондама

Figure 1 – Plan of the site of Tabula Traiana Cave with the position of excavated areas

Слика 2 – Пећина изнад Трајанове табле, поглед са Дунава

Figure 2 – Tabula Traiana Cave seen from the Danube

ни уломци праисторијске керамике, што говори о новијем ремећењу праисторијских хоризоната (сл. 4). Млађа јама простире се у квадратима А и Ц, тј. у северном делу сонде, али у њеним горњим слојевима (до откопног слоја 5). Јама захвата и северни део квадрата Д, а дно овог укопа налази се на нивоу откопног слоја 12, у зони северног профила, на линији квадрата А-Ц. С друге стране, јужни и југоисточни део сонде у квадрантима Б и Д, испод хумусног слоја, углавном чини жутоокер седимент, са прослојцима који се разликују по растреситости и количини камене дробине. У овом слоју није било керамичког материјала, а нађено је неколико нетипичних кремених одбитака. На основу остатака фауне и апсолутног датовања, одређена је његова плеистоценска старост.

Слика 3 – Улаз у Пећину, пре ископавања

Figure 3 – Entrance to Tabula Traiana Cave before excavations

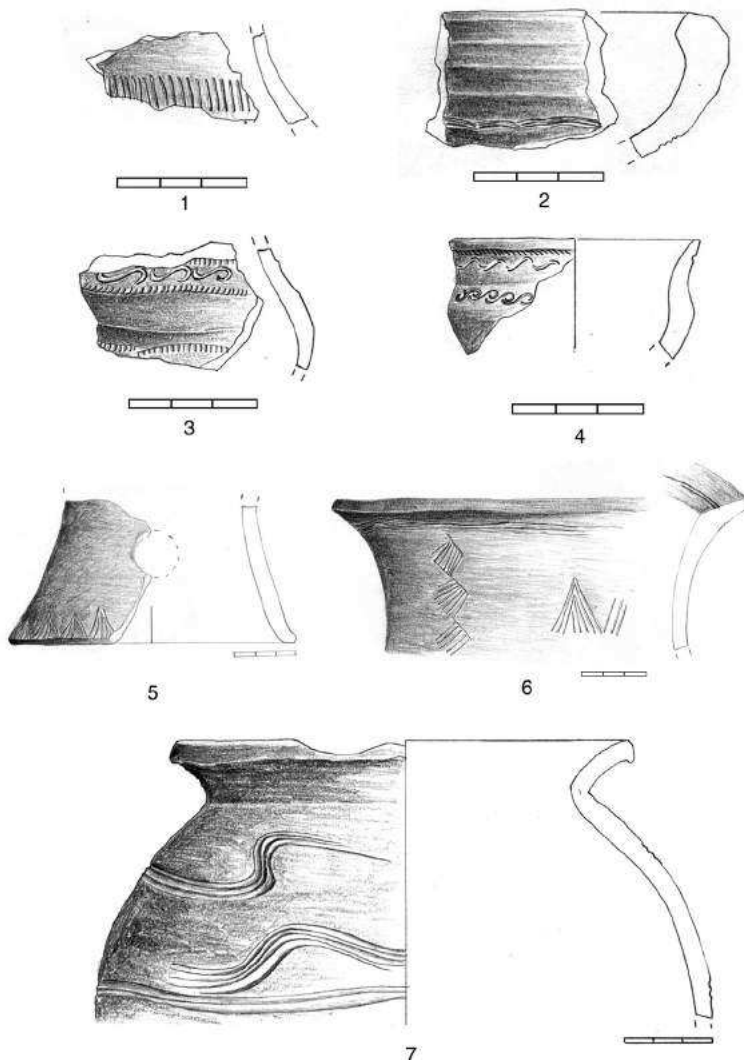
Током 2005. године унутрашњост пећине истражена је ровом димензија 1,5 x 4 m (сонда 1/2005), који је постављен уз јужни зид пећине (сл. 1). Установљена је иста стратификација геолошких и културних слојева као у првој тест сонди. Овде је уочен и стерилни слој, који јасно одваја хоризонт са налазима из гвозденог доба од нижих слојева плеистоценске старости.

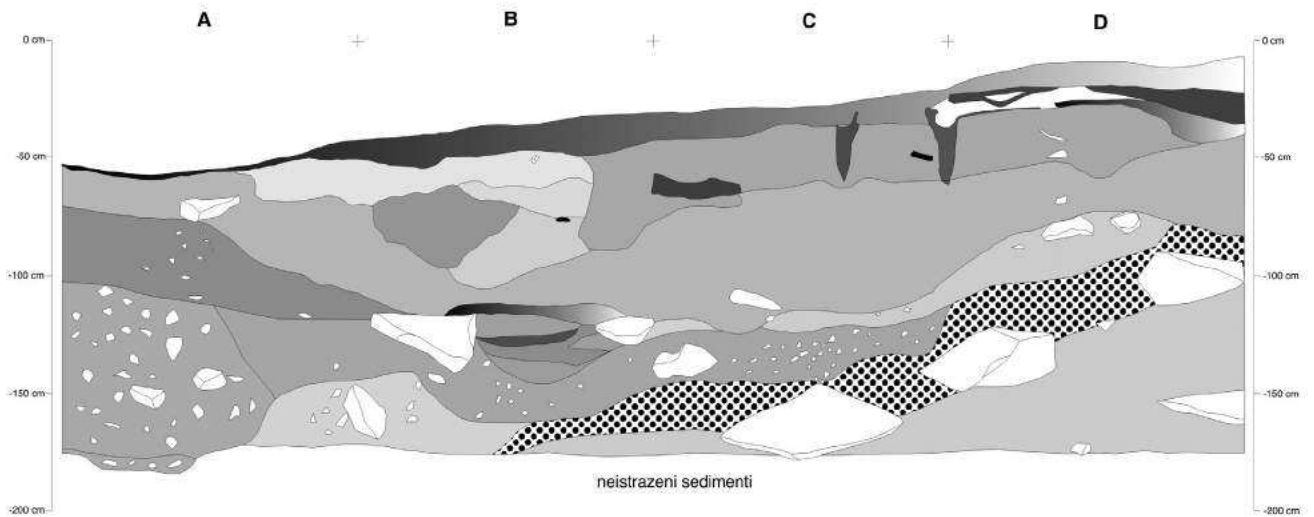
Површински слој у овом делу чини више слојева спаљивања сточне балеге, а није се могла јасно уочити стратификација у оквиру холоценског слоја, у коме је налажен керамички материјал. Уочени остаци ватришта највероватније се могу везати за насељавање, тј. спорадично коришћење Пећине током старијег гвозденог доба, на шта указују керамички предмети. Закључак о поремећености горњих слојева и о развлачењу материјала потврђује одвојен налаз два фрагмента исте амфоре у две истражене сонде (сл. 4/6). Поремећени слој садржи материјал из енеолита (Костолац-Коцофени; сл. 4/1-2), старијег гвозденог доба (рана фаза Басараби културе; Калакача-Горнеа; сл. 4/3-6) и раног средњег века (сл. 4/7) (Капуран, Јевтић, Борић 2007).

Слика 4 – Керамика: костолачка култура (1-2), Калакача и Басараби култура (3-6), рани средњи век (7)

Figure 4 – Pottery of the Eneolithic Kostolac Culture (1-2), Early Iron Age Kalakača and Basarabi Cultures (3-6) and early medieval period pottery (7)

Испод површинског слоја, који сведочи о насељавању/коришћењу Пећине током касне праисторије и у историјским периодима, наишло се на слој углавном стерилног растреситог окер седимента. На отвореној површини

Слика 5 – Северни профил сонде 1/2005

Figure 5 – North section of Trench 1/2005 in the Tabula Traiana Cave

сонде 1/2005, дебљина овог слоја није била једнака и знатно је већа дуж њеног северног профила (сл. 5). Након овог слоја јавља се компактнији слој окер седимента, са већом концентрацијом животињских костију. На граници ова два слоја, у квадрату Б, уз сам северни профил (контекст 41), нађена је најкарактеристичнија кремена алатка, односно њушкасти стругач (сл. 7), који указује на привремено насељавање Пећине у раним фазама горњег палеолита и може да се веже за орињасијенски техно-комплекс, тј. прву културу у Европи чији је носилац *Homo sapiens*.

Нешто испод овог нивоа нађено је ватриште (контекст 100) које залази у северни профил ове сонде, а на нивоу ватришта

у квадратима А и Х (контекст 73) налазио се наковањ са траговима употребе, хоризонтално положен поред целог и напола преломљеног радијуса козорога (*Capra ibex*) (сл. 6). Козорог је најзаступљенија врста у овом слоју, док од других остатака фауне треба издвојити рибље кости, међу којима су и миграторне врсте риба (*Acipenseridae*).² Све то највероватније указује на горњопалеолитски слој становања који се, по свему судећи, пружа ка северном делу пећине и који треба да се истражи у наредним кампањама. Датовани фрагмент рога козорога из околине горњопалеолитског ватришта (контекст 100) даје резултат од 35.530 ± 360 upcal BP (OxA-16419). Претходно добијен датум за метаподијалну кост пећинског лава

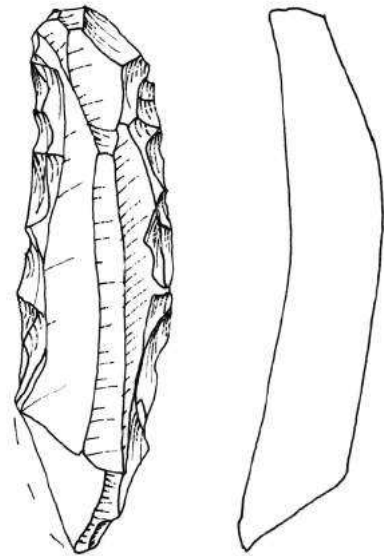

Слика 6 – Горњопалеолитски слој (контекст 73), *in situ* наковњем и напола преломљеним радијусом козорога

Figure 6 – Upper Palaeolithic layer (context 73) in Tabula Traiana Cave with an anvil and in half broken radius of ibex *Capra ibex in situ*

(*Panthera spelaea*) из тест сонде 1/2004 указао је на нешто млађи период: 31.200 ± 1200 uncal BP (AA-63887). Присуство пећинског лава и других предаторских плеистоценских врста, попут хијене (*Crocota spaelea*) и пећинског медведа (*Ursus spaeleus*), показује да је током последњег глацијала ова пећина можда била наизменично коришћена као привремено људско станиште и као јазбина крупних месождера.

Истраживање је прекинуто у сонди 1/2005, у слоју који се налази испод описаног горњопалеолитског слоја становања. У њој је видљива промена боје окер седимента, који постаје црвенкаст. То највероватније указује на слој другачије геолошке старости, док се у средини сонде налазио већи камени блок, по свему судећи део обрушеног пећинског свода. Животињске кости и даље се јављају, али у знатно мањем броју. Истраживање овог слоја биће могуће тек након планираног проширења сонде у наредним истраживањима.

Слика 7 – Горњопалеолитски (орињасијенски?) њушкасти стругач из сонде 1/2005

Figure 7 – Upper Palaeolithic (Aurignacian?) end-scrapers found in Trench 1/2005 (context 41) in Tabula Traiana Cave

¹ Пећина је откривена 24. октобра 2004. године, уз помоћ мештанина Голг брда, Милоша Миленковића, уз присуство чланова Академског спелеолошко-алпинистичког клуба (АСАК) из Београда. Руководиоци међународног пројекта *Праисторија североисточне Србије* су др Душан Борић (University of Cambridge) и др Милош Јевтић (Филозофски факултет у Београду). Екипу која је истраживала ово налазиште у 2004. години, осим руководиоца пројекта, чинили су: Марко Јанковић, Александар Капуран, Вида Протић, мр Тонко Рајковача и мр Бобан Трипковић. Екипу која је истраживала локалитет у 2005. години чинили су: Ана Андријевић, Мери Кејт Боутон (Mary Kate Boughton), проф. др Весна Димитријевић, Марко Јанковић, Владимир Михајловић, Моника Милосављевић, Вида Протић, мр Тонко Рајковача, Андреј Старовић. Реализовање ове теме омогућено је у 2004. години финансијском подршком Националне научне фондације САД (U.S. National Science Foundation High Risk Research in Archaeology Award BCS-0442096), а у 2005. години, уз подршку Британске академије (British Academy Small Grants 40967) и Мекдоналд института за археолошка истраживања Универзитета у Кембриџу (McDonald Institute for Archaeological Research, University of Cambridge).

² Анализу животињских костију са овог локалитета обавила је проф. др Весна Димитријевић (Филозофски факултет, Београд), а детаљан извештај уследиће у финалној публикацији овог пројекта.

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATION AT THE CAVE ABOVE TABULA TRAIANA

Dušan Borić, Department of Archaeology, University of Cambridge
 Miloš Jevtić, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Tabula Traiana Cave (44°39'N 22°18'E) was discovered in the vicinity of the Roman stone inscription Tabula Traiana in the course of the collaborative project 'Prehistory of north-east Serbia' between the Departments of Archaeology of the University of Cambridge and Belgrade University. The cave is situated in the karstic massive of the Miroč mountain plateau, downstream from the Lower Gorge of the Danube (Fig. 2). It is found some 25 m above the present level of the Danube at the altitude of 90-91 m above sea level (Fig. 3). The cave entrance has western exposure.

In 2004, a small test pit (2x2 m) was dug at the cave's entrance. Another trench (4x1.5 m) was opened in the central part of this 25 m long cave in 2005 (Fig. 1). The latest occupation (10-30 cm thick) is dated to the Early Iron Age (Basarabi and Kalakača-Gorne style of pottery, Fig. 4/3-6). There were also sporadic finds of the Late Roman-early Medieval pottery (Fig. 4/7), possibly associated with a pit dug at the entrance of the cave. Only a few pottery fragments can be dated to the Eneolithic period

and are stylistically related to the Coțofeni pottery style (Fig. 4/1). A sterile layer separates the late Holocene occupation from Pleistocene levels. Based on the associated material culture and one AMS date, this level can be related to the Oxygen Isotope Stage (OIS) 3 and the early Aurignacian culture. The obtained AMS date comes from an occupation floor with the remains of a circular fireplace, associated stone anvil and numerous animal bones dominated by Capra ibex.

There were also fish remains, including several species of sturgeon. OxA-16419 was taken from an ibex horncore associated with the fireplace and is dated at $35,530 \pm 360$ BP. Another dated sample (AA-63887) comes from a test trench dug at the cave entrance and was taken from a cave lion *Panthera spelaea* metapodial giving the result of $31,200 \pm 1,200$ BP. On the basis of faunal remains from this part of the cave that indicate the presence of big cats and cave bear, it seems that this site might have been used intermittently as an animal den and a short-term human shelter.

Библиографија

Капуран, А., Јевтић, М. и Борић, Д. 2007. Налази керамике из енеолита и гвозденог доба у две новооткривене пећине на територији Ђердапа. *Гласник САД* 23: 103-124.

Љубојевић, В. 2003. Pregled speleoloških istraživanja na Miroču, *Nacionalni park Djerdap, Zbornik radova 4. Simpozijuma o zaštiti karsta: ??-??*.